

● **سادگی:** بهتر است ساختارهای زبانی براساس سادگی اولویت بندی شوند؛ یعنی در ابتدا قواعد ساده تر معرفی شوند و بعد مرحله به مرحله از قواعد پیچیده تر استفاده گردد. البته باید توجه داشت که قواعد ساده زیر بنا و اساس قواعد پیچیده هستند. مثلاً جمله ساده جمله ای است که از ترکیب فاعل + مفعول + فعل ساخته می شود و جمله مرکب از ترکیب دو جمله ساده و یک حرف ربط (جمله ساده + حرف ربط + جمله ساده)؛ بنابراین زبان آموز باید به ترتیب جمله ساده، حروف ربط و جملات مرکب را بیاموزد.

● **بسامد (کاربرد):** در ابتدای مراحل آموزش، به جای ساختارهایی که کاربرد کمتری دارند، بهتر است ساختارهای مرکزی تر و پر کاربردتر آموزش داده شود. برای مثال، فعل ماضی ساده از جمله ساختارهای پر کاربرد در زبان فارسی است که بهتر است قبل از زمان های دیگر آموزش داده شود. همچنین جمله های ساده باید زودتر آموزش داده شود؛ چون این ساختار در تولید انواع جملات نقشی اساسی دارد و تا فرد آن را یاد نگیرد، نمی تواند جملات دیگر را تولید کند.

● **قابلیت یادگیری:** عناصر دستوری باید بر مبنای سطح علمی دانش آموزان انتخاب شود. اگر این عناصر از سطح زبان و شناخت کودکان فراتر باشد، فرا گرفته نمی شود و به اصطلاح می گوئیم فاقد معیار قابلیت یادگیری هستند. مثلاً برای کودکی، یادگیری حروف ربطی همچون به شرط اینکه، در غیر این صورت و... دشوار است؛ زیرا دانش وی از نظر زبانی و شناختی هنوز در حد پردازش چنین عباراتی نیست و در نهایت نمی تواند کاربرد و چگونگی استعمال آن را یاد بگیرد.

پی نوشت

۱. متأسفانه بارها دیده شده است که تهیه کنندگان محتوای زبان آموزی در مناطق دوزبانه، زمان هایی را که قرار است آموزش دهند با نام هایی به کار می برند که نه در دستور سنتی و نه در علم زبان شناسی مورد تأیید است؛ همانند به کاربردن حال استمراری به جای حال اخباری یا حال التزامی.

برای یادگیری یک زبان به طور کلی ساختار و قواعد آن زبان از مهم ترین عناصر هستند و در صورت بی توجهی به آنها می توان ادعا کرد که فرایند زبان آموزی اصلاً انجام نشده است

منابع

۱. ساغروانیان، سید جلیل؛ فرهنگ اصطلاحات زبان شناسی موضوعی - توصیفی. مشهد، نشر نما، ۱۳۶۹.
۲. عصاره، فریده و مونا بافته؛ زبان آموزی در پیش دبستان. تهران، انتشارات مدرسه، ۱۳۹۱.
۳. عصاره، فریده؛ شیوه نامه تدوین محتوای زبان آموزی در مناطق دوزبانه، تهران، انتشارات مدرسه، ۱۳۹۱.

اشاره

با وجود اینکه مراکز پیش دبستانی توجه خود را به طور روزافزونی به مسائل آموزشی افزایش می دهند، بازی همچنان نقش حیاتی خود را در این دوره حفظ می کند.

دوره پیش دبستانی به جعبه شن و امثال آن محدود نیست، بلکه موضوعی فراتر از اینهاست. همان طور که دوره ابتدایی در حال پیشرفت، انسجام و دقیق تر شدن است، به همان اندازه دوره پیش دبستانی هم در حال پیشرفت، انسجام و دقیق تر شدن است.

کودکان انتظار دارند مهارت های پایه و اصلی را در پیش دبستان یاد بگیرند تا برای ورود به دوره ابتدایی آماده باشند.

با در نظر گرفتن زمان محدود در محیط پیش دبستان و فشار برای رسیدن به موفقیت های بعدی، باید دید که «بازی» در چه جایگاه و موقعیتی قرار دارد.

کلیدواژه ها: بازی، فضای بازی، رشد جسمی، رشد اجتماعی.

نویسنده: پام گلمن

ترجمه علی حسینعلی پور

کارشناس ارشد آموزش و پرورش پیش از دبستان

نگاهی دیگر به اهمیت بازی در دوره پیش دبستانی

بازی کار کودک است

کودک

در حدود دو و

نیم تا سه سالگی، شروع به

بازی در حالت نشسته در کنار کودکی دیگر می‌کند که اغلب علاقه و سلیقه‌های مشابه او دارد. این تغییرات به‌طور طبیعی با استفاده از زبان به شروع بازی مشارکتی می‌انجامد. مربی می‌تواند این فرایند را به وسیله فراهم ساختن فضایی مناسب برای دو نفر یا بیشتر و کمک به کودکان برای یافتن کلمات مناسب برای بیان سؤالات یا نیازهایشان تسهیل کند.

پیش دبستانی‌های چهار و پنج ساله کشف می‌کنند که می‌توانند در علاقه‌های مشابه همدیگر سهیم شوند؛ به همین دلیل، به دنبال کودکی می‌گردند که مثل آن‌ها باشند. آن‌ها بحث، گفت‌وگو و تبادل نظر می‌کنند و برای ایجاد موقعیت‌های مختلف بازی، راهکارهایی با تمام جزئیات می‌دهند.

در این سنین و هنگام بازی با هم، کودکان نوبت را رعایت می‌کنند و برای رسیدن به اهداف متقابل با یکدیگر تعامل و همکاری دارند.

بازی کردن کار اصلی کودکان پیش‌دبستانی است

کودکان به‌طور طبیعی بازیگوش‌اند. اولین تجربه‌های آنان، کشف کردن با حواس است که به بازی با خودشان منجر می‌شود؛ ابتدا بازی با خودشان (بازی انفرادی) و سپس با دیگران (بازی مشارکتی). انجمن ملی تربیت کودکان^۱ بازی را به‌عنوان یک معیار در فرایند اعتباربخشی به برنامه‌های کودکان در نظر گرفته است؛ «آنها معتقدند که بازی کار کودکان است.» پیتر پیزولونگو^۲، معاون بخش رشد حرفه‌ای در انجمن ملی تربیت کودکان، می‌گوید: «وقتی کودکان در حال یادگیری هستند و با لذت بازی می‌کنند، به تجربه‌های مثبت دست می‌یابند و دیدگاهی مثبت به یادگیری در آن‌ها رشد می‌یابد.»

سؤالاتی درباره فضاهای بازی در دوره پیش‌دبستان که باید پاسخ داده شود

- آیا کودکان حق انتخاب انواع بازی‌ها را دارند؟
- آیا فضاها برای فعالیت‌های مختلف مانند تعویض لباس، کارهای هنری و ... به‌وضوح تفکیک شده است؟
- آیا یک نظام سازمانی از قبیل قفسه‌بندی کردن، ظروف دارای برچسب یا فضاهای محصور وجود دارد؟
- آیا اسباب‌بازی‌هایی پاکیزه در شکل مناسب و استاندارد و آماده برای بازی وجود دارد؟ (اسباب‌بازی‌ها باید کودکان را به بازی کردن دعوت کنند؛ البته باید توجه داشت که تعداد زیاد اسباب‌بازی‌ها می‌تواند برای کودکان گیج‌کننده باشد).
- آیا برای بازی در هوای آزاد، فضایی محصور وجود دارد که محوطه‌های امن برای کودک فراهم کند و همچنین سطحی نرم و استاندارد در زیر وسایل بازی داشته باشد؟
- آیا مربیان به بازی کودکان علاقه‌مندند و به آن واکنش نشان می‌دهند و به ایده‌های بازی کودکان احترام می‌گذارند و آن را محدود نمی‌کنند؟
- آیا کودکان سرگرم و خوشحال به نظر می‌رسند؟

نقش مربی در رشد بازی کودکان

همان‌گونه که کودکان رشد می‌کنند، بازی‌هایشان هم رشد می‌کند و پیچیده‌تر می‌شود. کودک تا دو سالگی به‌تنهایی و با خودش بازی می‌کند و با دیگران تعامل کمی دارد. پس از آن، او شروع به تماشای بازی کودکان دیگر می‌کند ولی به آن‌ها ملحق نمی‌شود. این رفتار منحصر به کودکی است که در محیط‌هایی هستند که کودکی از سنین مختلف حضور دارند و کودکان کم سن و سال‌تر می‌توانند آنها را مشاهده کنند و از کودکی که سن بیشتری دارند، یاد بگیرند و الگوبرداری کنند.

فراهم می کند. پیزولونگو می گوید: «وقتی یک کودک پیش دبستانی یا نوپا هستید، توجهتان به چیزهای مختلف جلب می شود؛ توجه و حواستان به بهترین شکل کار می کند؛ حتی اگر تمام بدنتان درگیر کار باشد. همچنین کودکان از طریق بازی یاد می گیرند به طور فیزیکی با وسایل (مواد) درگیر شوند و برای رسیدن به بهترین نتیجه با یکدیگر تعامل کنند.

رشد زبان

کودکان مهارت های زبانی را از طریق بازی های مشارکتی رشد می دهند. موفقیت کودکان به توانایی ها، صبر و تلاششان در ابراز خودشان بستگی دارد. مربیان کلماتی را که کودک می گوید برای کمک به فهمیدن دیگران تکرار می کنند، آن ها همچنین به کودکان کلماتی درباره اشیا می یاد می دهند که به بازی کردن و بررسی آن ها علاقه مند هستند. هنگامی که کودکان با یکدیگر بازی می کنند ممکن است با خودشان صحبت کنند و سپس شروع به تکرار آنچه شنیده اند بکنند یا شروع به صحبت با همدیگر کنند؛ این ارتباطات به وسیله بازی رشد می کنند و از چهار سالگی به طور فزاینده ای پیچیده می شوند.

کودکان برای بازی هایشان قوانین وضع می کنند، نقش های خاص ایفا می کنند، علاقه مندی و اهدافشان را اظهار و ابراز می کنند و با یکدیگر درباره موقعیت های خنده داری حرف می زنند که در حین بازی رخ می دهد.

رشد خود پنداره^۱

بازی اعتماد به نفس بالایی در کودک به وجود می آورد. تلاش برای اجرای روشی خاص در بازی یا درست کردن بلوک ها (بازی ساختمان سازی) برای کودکان پیش دبستانی دشوار است. معلمان اذعان دارند که این تجربیات هنگام بازی کردن باعث می شود

نقش مربی در رشد و توسعه بازی بسیار مهم و حیاتی است. پیزولونگو می گوید: «والدین باید نگاه کنند که معلم محیط را چگونه سازماندهی کرده است، همچنین کاربرد برنامه آموزشی معلم را نیز مشاهده کنند؛ زیرا برنامه آموزشی نشان می دهد که معلم چه طرحی برای اینکه کودکان درگیر بازی شوند، در نظر گرفته است. این حقیقتاً راهی ساختار یافته برای یادگیری است؛ البته در ظاهر، تفاوتی ساختاری با آن چیزی دارد که در کلاس های بعدی می بینید.

انواع بازی

بازی کودکان را می توان به چهار دسته تقسیم کرد. البته باید توجه داشت که انواع مختلف بازی، اغلب اوقات هم پوشانی^۲ دارند:

- **بازی های نمایشی^۳**: بازی هایی که به وسیله خیال هدایت می شوند؛ مانند تقلید نقش ها، پوشیدن لباس های مبدل، استفاده از اسباب بازی ها برای نشان دادن شخصیت های داستان، ساختن موقعیت های خیالی و تظاهر به نقش های بزرگسالان.

- **بازی های دست ورزی^۴**: نگه داشتن، لمس و دست کاری اسباب بازی های کوچک (لگو^۵ و ...) که اغلب برای ساختن اشیا مورد استفاده قرار می گیرند. همچنین پیدا کردن قطعات پازل ها، بازی با مهره ها و ... جزو این دسته به شمار می روند.

- **بازی های بدنی^۶ (جسمی)**: استفاده از تمام بدن در فعالیت ها مانند دوچرخه سواری، توپ بازی، طناب بازی، حلقه هولاهوپ^۷ و ...

- **بازی های خلاق^۸**: استفاده از وسایل یا مواد مخصوص کارهای هنری مانند رنگ، گل، مژیک، مداد و چسب. این نوع بازی در فرایند استفاده از این گونه وسایل و مواد اجرا می شود، نه در انتهای کاری که تولید می شود.

فواید بازی

کودکان مهارت هایشان را از طریق بازی رشد می دهند و در سال های آینده در مدرسه از آن ها استفاده خواهند کرد.

رشد جسمی

رشد مهارت های حرکتی درشت و ظریف از طریق بازی رخ می دهد. کودکان در هنگام بازی فضای باز و آزاد، اگر احساس راحتی کنند و حمایت شوند، خود را در موقعیت های دشوار جدید وارد می کنند و مهارت های حرکتی شان را تقویت می نمایند. رشد مهارت های حرکتی ظریف، از قبیل در دست گرفتن و دست کاری اشیا ریز، راهی است برای اینکه کودکان استفاده از دست ها و انگشت هایشان را تمرین کنند. این فعالیت ها دست ها و انگشتان کودک را قوی می سازد و هماهنگی لازم را برای مهارت های نوشتن

رشد
مهارت‌های حرکتی
ظریف، دست‌ها و انگشتان
کودک را قوی می‌سازد و در
نتیجه، هماهنگی‌های لازم را
برای مهارت‌های نوشتن فراهم
می‌آید

همان‌گونه
که کودکان رشد
می‌کنند، بازی‌هایشان هم
رشد می‌کند و پیچیده‌تر
می‌شود

فوق‌العاده

مهم به پدیده‌هایی (بازی‌های کامپیوتری و ویدیویی و...) نگاه کنیم که بازی کودکان در فضای آزاد را کاهش داده است؛ کودکان اوقات فراوانی را بدون نظم و داشتن برنامه‌ریزی مناسب از دست می‌دهند و مشغول بازی‌های خیالی می‌شوند، همچنین اکثر اسباب‌بازی‌هایی که به بازار عرضه می‌شود، به طور فزاینده‌ای خشونت را ترویج می‌کنند.»

وقتی می‌خواهید یک مرکز پیش‌دبستان انتخاب کنید، درباره بازی سؤال کنید

هنگامی که برای کودک خود به دنبال یک مرکز پیش‌دبستانی می‌گردید، باید متفکرانه عمل کنید و از فلسفه و دیدگاه آن مراکز درباره بازی سؤال کنید. پیش‌دبستانی‌ها برای بازی به فرصت‌هایی نیاز دارند، باید فضاهایی برای آن‌ها مهیا شود تا شروع به کشف و کاوش کنند و معلمان باید به کودکان واکنش مناسب نشان دهند و از فرایند یادگیری حمایت کنند.

فراهم کردن فضا و امکانات برای بازی کودکان آن‌ها را در آینده به افرادی تبدیل می‌کند که در کارها با یکدیگر همکاری و مشارکت می‌کنند، از یادگیری لذت می‌برند، خوشحال و بانشاط‌اند و عشق به بازی را از دست نخواهند داد.

پی‌نوشت

1. National Association for the Education of Young Children (NAEYC)
2. Peter Pizzolongo
3. Overlap
4. Dramatic
5. Manipulative
6. Lego
7. Physical
8. Hula hoop
9. Creative
10. Self-Concept
11. Impulse
12. Julie Nicholson

کودکان آنچه را مشاهده می‌کنند، به وضوح بیان کنند و به آن‌ها اجازه می‌دهد که این مهارت‌ها را تکرار کنند و یاد بگیرند. همچنین در بازی فوایدی درمانی هست که به کودکان در فهم موقعیت موجود کمک می‌کند؛ برای مثال، درک این که والدین به سرکار می‌روند و برای برداشتن کودک از مدرسه دوباره بر می‌گردند، از طریق یک سناریوی بازی می‌تواند تقویت شود.

رشد اجتماعی

گوش دادن، گفت‌وگو و توافق کردن چالش‌های کودکان چهار و پنج ساله است. با وجود اینکه کودکان در این سنین هنوز هم خودخواه‌اند یا به عبارتی هنوز قادر به فکر کردن به چیزی غیر از نیازهای خود نیستند، بازی با کودکان دیگر به آن‌ها کمک می‌کند تا درباره تفاوت‌های مردم پیرامونشان شناخت پیدا کنند. در پیش‌دبستان، این تجربه‌ها زمینه را برای یادگیری نحوه حل مسائل و برقراری ارتباط با همسالان خود فراهم می‌کند. بازی همچنین به ایجاد خصوصیات رهبری مثبت در کودکانی که به‌طور طبیعی به دستور دادن تمایل دارند، کمک می‌کند. البته آن‌ها باید یاد بگیرند که چگونه تکانه‌هایشان^{۱۱} (هیجان‌هایشان) را مدیریت کنند.

مضرات بازی نکردن کودکان در فضای آزاد

بسیاری از کودکانی که در سن مدرسه قرار دارند، زمانی که خارج از مدرسه هستند و تنها هستند، وقتشان را با بازی‌های کامپیوتری و ویدیویی می‌گذرانند؛ پس برای کودکان پیش‌دبستانی بسیار حیاتی است تا فرصتی برای رشد طبیعی در بازی‌هایشان داشته باشند.

جولی نیکلسون^{۱۲}، استاد دوره پیش‌دبستانی و دبستانی (دوران اولیه کودکی)، مدرسه تربیتی دانشکده میلز در اوکلند ایالت کالیفرنیا، می‌گوید: «در سال‌های اخیر، تحقیقات فراوانی فواید بازی را در رشد کودکان به ما نشان داده است، بنابراین ما باید به‌عنوان موضوعاتی

۲۵

رشدیوتش پیش‌دبستانی
دوره چهارم، شماره ۴
تابستان ۱۳۹۲